

DOI: 10.58423/2786-6742/2025-11-89-102
УДК 338.43.02:631.15-021.387(477)

Сергій ДЕМ'ЯНЕНКО

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту
Київського національного економічного університету ім. В.Гетьмана,
м. Київ, Україна

ORCID ID: [0000-0001-6357-5651](https://orcid.org/0000-0001-6357-5651)

Scopus Author ID: [59139782900](https://orcid.org/59139782900)

e-mail: demyanenko@kneu.edu.ua

СТАЛИЙ РОЗВИТОК АГРОБІЗНЕСУ УКРАЇНИ

Анотація. У статті проаналізовано сучасний стан і визначено напрями удосконалення вітчизняного агробізнесу та його екосистеми в контексті забезпечення сталого розвитку в умовах впливу російської воєнної агресії. Агробізнес є ключовою галуззю економіки і забезпечує понад 60 % експортних надходжень країни. Розкрито роль агрохолдингів, як ключового структурного елемента екосистеми агробізнесу, які є вертикально інтегрованими структурами в економічній системі країни та відіграють основну роль у формуванні виробничого потенціалу та забезпеченні експорту сільськогосподарської й продовольчої продукції. Досліджено основні проблеми, з якими стикаються підприємства агробізнесу, а також особливості реалізації державної аграрної політики.

Окреслено можливі напрями трансформації вітчизняної екосистеми агробізнесу, зокрема: відновлення сільськогосподарського виробництва та інфраструктури, зруйнованих унаслідок воєнних дій; упровадження екологічно безпечних та ресурсоефективних технологій; розширення доступу українських виробників до кредитних ресурсів і внутрішніх та зовнішніх ринків; диверсифікація напрямів експорту аграрної продукції.

Визначено стратегічні орієнтири сталого розвитку українського агробізнесу, серед яких: продовження реалізації Державної програми розвитку сільського господарства та положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС; нарощування обсягів інвестицій у сільськогосподарську інфраструктуру, наукові дослідження та інновації; стимулювання розвитку аграрної кооперації, організацій виробників і контрактного фермерства; удосконалення нормативно-правового забезпечення аграрної сфери та механізмів його імплементації; формування ефективної державної політики підтримки галузі відповідно до сучасних викликів.

Ключові слова: агробізнес, екосистема, сталий розвиток, агрохолдинги, аграрна політика

JEL Classification: O13; Q18

Absztrakt. A cikk a hazai agrobiznisz és ökoszisztémájának jelenlegi helyzetet és fejlesztési irányait elemzi a fenntartható fejlődés biztosítása érdekében, figyelembe véve az orosz katonai agresszió hatását. Az agrobiznisz a gazdaság kulcsfontosságú ágazata, amely az ország exportbevételeinek több mint 60 %-át biztosítja. A cikk feltárja az agrárholderek, mint az agrobiznisz ökoszisztémájának kulcsfontosságú strukturális elemeinek szerepét, amelyek vertikálisan integrált

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

struktúrák az ország gazdasági rendszerében, és alapvető szerepet játszanak a termelési potenciál kialakításában és a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek exportjának biztosításában. Vizsgálatra kerültek az agrobiznisz vállalkozásainak főbb problémáit, valamint az állami agrárpolitika megvalósításának sajátosságait.

Megállapításra kerültek a hazai agráripár ökoszisztémájának lehetséges átalakítási irányai, többek között: a háborús cselekmények következtében megsemmisült mezőgazdasági termelés és infrastruktúra helyreállítása; környezetbarát és erőforrás-hatékony technológiák bevezetése; az ukrán termelők hitelforrásokhoz, valamint a belső és külső piacokhoz való hozzáféréseinek bővítése; az agrártermékek exportjának diverzifikálása.

Meghatározásra kerültek az ukrán agráripár fenntartható fejlődésének stratégiai irányvonalai, amelyek között szerepelnek: az állami mezőgazdasági fejlesztési program és az Ukrajna és az EU közötti társulási megállapodás rendelkezéseinek további végrehajtása; a mezőgazdasági infrastruktúrába, a tudományos kutatásba és az innovációba történő beruházások növelése; az agrárszövetkezetek, a termelői szervezetek és a szerződéses gazdálkodás fejlesztésének ösztönzése; az agrárszféra jogi szabályozásának és végrehajtási mechanizmusainak tökéletesítése; a szektor támogatására irányuló hatékony állami politika kialakítása a mai kihívásoknak megfelelően.

Kulcsszavak: agrobiznisz, ökoszisztéma, fenntartható fejlődés, agrárholdings, agrárpolitika.

Abstract. The article analyzes the current state and outlines the directions for improving the domestic agribusiness and its ecosystem in the context of ensuring sustainable development under the impact of Russian military aggression. Agribusiness is a key sector of the economy, accounting for more than 60% of the country's export revenues. The role of agricultural holdings as a crucial structural element of the agribusiness ecosystem is revealed. Being vertically integrated structures within the national economic system, they play a decisive role in shaping production potential and ensuring the export of agricultural and food products. The main challenges faced by agribusiness enterprises, as well as the peculiarities of implementing state agrarian policy, are investigated.

Possible directions for the transformation of the domestic agribusiness ecosystem are outlined, including: restoration of agricultural production and infrastructure destroyed by hostilities; introduction of environmentally friendly and resource-efficient technologies; expansion of Ukrainian producers' access to credit resources and domestic and foreign markets; diversification of export channels for agricultural products.

The strategic guidelines for the sustainable development of Ukrainian agribusiness are defined, in particular: continuation of the implementation of the State Program for Agricultural Development and the provisions of the Association Agreement between Ukraine and the EU; increasing investments in agricultural infrastructure, research and innovation; promoting the development of agricultural cooperation, producer organizations, and contract farming; improving the regulatory framework of the agrarian sector and mechanisms of its implementation; and shaping an effective state policy of support for the industry in accordance with current challenges.

Keywords: agribusiness, ecosystem, sustainable development, agricultural holdings, agricultural policy.

Постановка проблеми. Сталий розвиток агробізнесу має вирішальне значення для України, враховуючи значний потенціал галузі, роль в економіці та вплив на ключові елементи екосистеми бізнесу загалом. Про потенціал та роль галузі в економіці свідчить той факт, що агробізнес у 2023 році забезпечив 62 % експортних надходжень країни [14]. Жодна інша галузь не має такого значення для економіки країни. Разом з цим аграрне виробництво має негативний вплив на навколишнє середовище. Зокрема, інтенсивне землеробство може призвести до деградації ґрунту, забруднення води та втрати біорізноманіття. Російська

військова агресія, що триває з лютого 2022 року, також має значний негативний вплив на агробізнес України, що проявляється в забрудненні ґрунтів і води, значному погіршенні можливостей меліорації, а також зниженні можливостей для ведення ефективного господарювання.

Екосистема агробізнесу України характеризується поєднанням малих і середніх підприємств та великотоварних агропромислових формувань (агрохолдингів). Для кожної з цих груп підприємств потрібні специфічні заходи аграрної політики з метою їх ефективного функціонування. Разом з цим, всі підприємства сектору агробізнесу потребують створення сприятливих умов на рівні держави для залучення інвестицій у сільськогосподарську інфраструктуру, наукові дослідження та інновації, стимулювання розвитку аграрної кооперації, організацій виробників і контрактного фермерства, удосконалення нормативно-правового забезпечення аграрної сфери в умовах імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням сталого розвитку агробізнесу України присвятили свої роботи ряд українських та зарубіжних дослідників. Серед них можна виділити роботи Boiko V. & Boiko L. [1, 2, 3], Dalevska N. [4], Kriukova I.O., Stepanenko S.V. [5], Lazarieva O., Mas A., Borysevych K. [6], Lopatynskyi Yu., Burynska O. [7], Nehrei M. & Trofimtseva O. [8], Pinchuk A. [9], Savytskyi E. [10], Tarasevych N. [12], Tarantts K., Krasnyuk O., Zimenko S. [13], Zhang Xin, Yao Guolin, Vishwakarma Srishti, Musumba Mark, Heyman Amy, Davidson Eric A. [17].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження впливу екосистеми агробізнесу на економіку України потребує нових методологічних підходів, зокрема міждисциплінарного, поряд з такими методами дослідження як первинні, вторинні, аналіз академічної і наукової, дослідницької та професійної літератури. Враховуючи багатогранний характер сталого розвитку та екосистеми агробізнесу, міждисциплінарний підхід, що поєднує ідеї з таких галузей, як екологія, економіка, соціологія та агрономія, здатен забезпечити всебічне розуміння викликів і можливостей українського агробізнесу, що і зумовлює актуалізацію таких досліджень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз сучасного стану сталого розвитку вітчизняного агробізнесу і його екосистеми та напрямів їх оздоровлення. У цьому зв'язку важливим є дослідження сучасного стану аграрної політики держави та стратегічних векторів розвитку галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження.

1. Сучасний стан екосистеми агробізнесу України

Екосистема агробізнесу України характеризується фрагментарністю де багато малих і середніх підприємств (МСП), що працюють ізольовано. Разом з цим існують великотаврні агропромислові формування, так звані агрохолдинги, які орендують десятки і сотні тисяч гектарів ріллі. Агрохолдинги є вертикально інтегрованими структурами в економічній системі країни. Як правило, до складу

цих підприємств входять два суб'єкти - материнська та дочірня компанії. Зазвичай, материнська компанія виконує функції з ведення зовнішньоекономічної діяльності, зокрема це закупівля посівного матеріалу, засобів захисту рослин, добрив та сільськогосподарської техніки. В свою чергу дочірні підприємства займаються операційним управлінням процесами безпосередньо на місцях. Агрохолдинги створюють значну частку ВВП країни та забезпечують 40 % її експорту, використовуючи при цьому приблизно 25 % сільськогосподарської землі від її загальної кількості. Як правило, більшість агрохолдингів спеціалізуються на виробництві продукції рослинництва. В таблиці 1 наведено розподіл агрохолдингів за земельним банком на початок 2024 року [18].

Як видно з таблиці, з проаналізованих агрохолдингів, розмір яких перевищує 10 тис. га сільськогосподарських угідь, з яких основну частину складає рілля, найбільшу питому вагу в земельному банку займають найкрупніші агрохолдинги (13 компаній мають частку 45 % та середній розмір компанії 223,3 тис. га). За кількістю підприємств найбільша частка належить агрохолдингам з розміром земельного банку до 20 тис. га (36,4 % при частці в земельному банку 11, % і середньому розмірі компанії 16,7 тис. га).

Таблиця 1

Розподіл агрохолдингів за земельним банком (на 1.01.2024 р.)*

№ групи	Градація за площею землі, тис. га	Кількість од.	Питома вага, %	Площа земельного банку, тис. га	Середній розмір агрохолдинга, тис. га	Питома вага в земельному банку, %
1	До 20,0	44	36,4	717,1	16,7	11,1
2	20,1 - 30,0	21	17,4	537,4	25,6	8,3
3	30,1- 40,0	10	8,3	341,1	34,1	5,3
4	40,1- 50,0	11	9,1	490,1	44,6	7,6
5	50,1 - 60,0	11	9,1	590,3	53,7	9,1
6	60,1 - 70,0	2	1,6	130,8	65,4	2,0
7	70,1 - 80,0	4	3,3	305,5	76,4	4,7
8	80,1 - 90,0	4	3,3	343,4	85,9	5,3
9	90,1-100,0	1	0,8	100,0	100,0	1,5
10	Понад 100,0	13	10,7	2903,0	223,3	45,0
	Всього	121	100,0	6458.7	53,4	100,0

*Сформовано автором за джерелом [18]

Агрохолдинги, завдяки вертикальній і горизонтальній агропромисловій інтеграції, як правило є ефективними бізнесовими проектами. Маючи в своїй структурі всі ланки агропромислового виробництва і реалізації продуктів харчування економічний ефект досягається завдяки застосуванню новітніх технологій у сільському господарстві та переробці сільськогосподарської продукції, логістиці й контролю за якістю технологій і кінцевого продукту. Таким чином, агрохолдинги виробляють конкурентноздатну продукцію, що є

важливим чинником для країни в умовах експансії на міжнародні ринки. Проблемними питаннями у діяльності агрохолдингів є питання менеджменту і людського капіталу взагалі, а також окремі питання аграрної політики держави, зокрема її стабільність і прогнозованість, а також експортно-імпортна політика.

У зв'язку з новою ситуацією в агробізнесі України, пов'язаною з функціонуванням агрохолдингів, необхідні певні корективи в аграрній політиці держави. По-перше, необхідно змінити підходи до державної підтримки галузі. Агрохолдинги, наприклад в рослинництві, такої підтримки не потребують. Підтримка потрібна підприємствам, що виробляють тваринницьку продукцію, середньому і малому бізнесу на селі для забезпечення балансу різних організаційно-правових форм господарювання, що забезпечить вищу ефективність використання суспільних ресурсів – землі, капіталу, праці та підприємницьких здібностей людей. Держава, в особі уряду, має сприяти встановленню рівних і прозорих умов для ведення бізнесу всіма формами господарювання в агробізнесі зосередивши бюджетну підтримку на розвитку аграрної освіти й науки, створенню інформаційних систем для збирання і розповсюдження ринкової інформації серед суб'єктів ринку, розвитку дорадчих служб та сільської інфраструктури (доріг, систем водозабезпечення, шкіл, дитячих дошкільних та медичних закладів). По-друге, необхідна чітка комплексна програма щодо розвитку сільських територій. Складовою цієї програми мають стати зміни в системі оподаткування агрохолдингів з метою надходження податків до бюджетів сільських громад.

Українські фермери та сільськогосподарські підприємства часто стикаються з проблемами доступу до кредитів та інших фінансових послуг, а сільськогосподарська інфраструктура країни, зокрема сховища, транспортні мережі та іригаційні системи, є недостатньо розвиненою, особливо враховуючи руйнування від російської військової агресії. Російська військова агресія проти України глибоко вплинула на агробізнес і зусилля країни щодо сталого розвитку. Зокрема, війна зруйнувала або пошкодила критично важливу інфраструктуру, таку як порти, дороги та складські приміщення, порушивши ланцюг постачання сільськогосподарської продукції та експортні маршрути. Військові дії призвали до втрати орних земель, особливо у східних регіонах України, через наявність наземних мін і боєприпасів, що не розірвалися, зниження врожайності, зменшення поголів'я худоби та збільшення витрат для фермерів. Війна спричинила внутрішнє переміщення людей, що призвело до нестачі робочої сили в сільськогосподарському секторі. Війна призвела до затримки впровадження сільськогосподарських реформ, зокрема і розвиток стійких методів ведення сільського господарства та політики захисту навколишнього середовища, а також зменшення доступу до кредитів і ринків, що ускладнило впровадження стійких методів ведення сільського господарства. Збільшилися екологічні ризики, такі як використання заборонених пестицидів і знищення природних середовищ існування.

В таблиці 2 наведено статистичну інформацію щодо стану розвитку екосистеми агробізнесу України, де відображено основні показники цього розвитку. Як видно з таблиці, двома основними експортними культурами в українському агробізнесі є зернові та олійні культури. Зокрема, за експортом соняшникової олії Україна посідає перше місце в світі, а площа сертифікованих органічних угідь, на яких виробляється органічна продукція, складає 77,5 тис. га.

Таблиця 2

**Стан розвитку екосистеми агробізнесу в Україні
(2023 -2024 маркетинговий рік) ***

№ п/п	Показники	Одиниця виміру	Кількість
1	Експорт зернових та олійних культур	млн. т	57,5
2	Експорт соняшникової олії	млн. т	4,7
3	Площа сільськогосподарських угідь	млн. га	33,0
4	Площа сільськогосподарських угідь під окупацією та пошкоджена	млн. га	8,0
5	Площа сертифікованих органічних угідь	тис. га	77,5
6	Кількість аграрних підприємств (враховуючи ФОП)	тис. од.	71,0
7	Викиди парникових газів, CO ₂ -eq	млн. т	42,5

*Сформовано автором за джерелом [19, 20]

Значна частина сільськогосподарських земель (8 млн. га) знаходиться під окупацією або є не придатною для використання (замінована, пошкоджена). Звичайно, це впливає на загальні виробничі показники галузі.

Важливим показником екосистеми агробізнесу є викид парникових газів. Сільське господарство України відповідає за значну частку викидів парникових газів, яка за різними даними становить від 14% до 29% від загальних викидів країни. Основними джерелами є кишкова ферментація тварин, викиди від сільськогосподарських ґрунтів (зокрема від використання добрив) та поводження з відходами тваринництва. Також до викидів долучається використання сільськогосподарської техніки.

В агробізнесі України впроваджують сучасні сільськогосподарські технології, такі як точне землеробство та цифрові платформи, однак їх використання обмежене. Такі технології, як GPS, дрони та супутникові зображення, допомагають фермерам оптимізувати врожайність, зменшити відходи та мінімізувати вплив на навколишнє середовище. Сільськогосподарські безпілотники використовують для моніторингу врожаю, посіву та обприскування, зменшуючи витрати на робочу силу та вплив на навколишнє середовище. Онлайн-платформи допомагають з'єднувати фермерів із покупцями, зменшуючи кількість посередників і підвищуючи прозорість ланцюжка поставок. Одним з перспективних напрямів розвитку вітчизняного сільського господарства є органічне землеробство. Поряд з раціональним землекористуванням що передбачає такі практики, як впровадження і дотримання сівозмін, агролісомеліорації та природоохоронного землеробства,

розширення органічного землеробства може покращити стан ґрунту та зменшити його ерозію.

Сучасне сільськогосподарське виробництво в Україні базується на оренді землі (понад 60% сільськогосподарських угідь знаходиться в оренді). Однак з боку власників і держави відсутній контроль за використанням цієї землі. Відсутні також необхідні агрохімічні лабораторії для визначення стану і родючості землі до і після строку її оренди. Відповідно, в договорах оренди не фіксується ці показники. У зв'язку з цим відсутні будь-які санкції до нерадивих орендарів, що внаслідок своєї діяльності погіршують стан земельних угідь. Нарешті, після довгих років мораторію, з липня 2021 року в Україні дозволено купівлю і продаж сільськогосподарської землі. Можна стверджувати, що такий тривалий мораторій мав скоріше політичне, а не економічне підґрунтя.

2. Напрями оздоровлення екосистеми агробізнесу

Оздоровлення екосистеми агробізнесу в Україні є важливим завданням, оскільки агробізнес є однією з основних галузей економіки країни. Для забезпечення сталого розвитку агробізнесу необхідно враховувати екологічні, економічні та соціальні аспекти. Серед напрямів оздоровлення екосистеми сільського господарства, як основної складової агробізнесу, можна виділити: запровадження безпечних для довкілля методів землеробства, таких як мінімальна обробка ґрунтів, сівоzmіни, органічне землеробство (створення системи сертифікації органічних продуктів, підтримка фермерів на шляху до органічного виробництва); використання біологічних методів боротьби з шкідниками, зниження використання хімічних пестицидів (виращування культур без застосування синтетичних хімікатів, використання природних засобів боротьби зі шкідниками); використання органічних добрив, компостів, розумне застосування мінеральних добрив, відновлення деградованих земель; підтримка лісонасаджень, особливо у районах, де є висока ймовірність ерозії ґрунтів; запровадження агроландшафтних систем, які інтегрують природні елементи (болота, лісосмуги) в аграрні ландшафти для збереження біорізноманіття; створення зон для міграції видів і збереження популяцій диких тварин і рослин. Елементами екосистеми агробізнесу є також підтримка лісонасаджень, особливо у районах, де є висока ймовірність ерозії ґрунтів, запровадження агроландшафтних систем, які інтегрують природні елементи (болота, лісосмуги) в аграрні ландшафти для збереження біорізноманіття, Створення зон для міграції видів і збереження популяцій диких тварин і рослин.

Важливою складовою оздоровлення екосистеми агробізнесу є впровадження інновацій та цифровізація. Зокрема, використання датчиків, дронів, супутникових знімків для моніторингу стану ґрунтів, рослин і умов навколишнього середовища, впровадження роботів і автоматизованих систем для зменшення витрат на працю і підвищення продуктивності, використання великих даних для прогнозування врожаїв, моніторингу стану ґрунтів і погодних умов, а також для оптимізації процесів виробництва. Також до напрямів оздоровлення екосистеми агробізнесу слід віднести підвищення

енергоефективності через використання відновлюваних джерел енергії, зокрема, встановлення сонячних панелей, біогазових установок, використання вітрових турбін на фермах, впровадження енергоефективних технологій в агровиробництво, зменшення витрат енергії на зрошення, обробку та транспортування продукції, впровадження сучасних систем зрошення, що зменшують витрати води і підвищують її ефективність (крапельне зрошення).

З 1 вересня 2017 року після тривалого процесу ратифікації Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у повному обсязі. Ця угода сприяє розвитку практики сталого сільського господарства та надає можливість українським фермерам отримати доступ до ринків ЄС. Уряд запустив програми підтримки сталого сільського господарства, такі як програма «Озеленення», яка заохочує екологічно чисті методи ведення сільського господарства. Підприємства агробізнесу інвестують в проекти сталого сільського господарства, такі як органічне землеробство та відновлювана енергетика. Крім цього для подальшого сприяння сталому розвитку агробізнесу Україна має збільшити інвестиції у сільськогосподарські дослідження та розробки, розширювати міжнародну співпрацю для доступу до нових ринків і технологій, підтримувати освітні та навчальні програми для фермерів та спеціалістів агробізнесу.

Для сприяння сталому розвитку агробізнесу в Україні важливо:

- ✓ Підтримувати відновлення сільськогосподарського виробництва та інфраструктури, зокрема, створення інфраструктури для переробки сільгосппродукції, що зменшує витрати ресурсів і додає додану вартість.

- ✓ Сприяти сталим методам сільського господарства та політиці захисту навколишнього середовища, зокрема, впровадження ефективних технологій збереження та переробки харчових відходів, що дозволяє зменшити навантаження на навколишнє середовище.

- ✓ Проводити тренінги і семінари для агровиробників щодо екологічних методів виробництва і ефективного управління ресурсами.

- ✓ Розширювати доступу до кредитів і ринків для українських фермерів.

- ✓ Розвивати нові ринки та експортні можливості для української сільськогосподарської продукції, зокрема, органічної.

До ключових компонентів оздоровлення екосистеми агробізнесу в Україні можна також віднести:

- ✓ Інноваційні стартапи, тобто стартапи та компанії на ранній стадії свого розвитку, які розробляють нові технології та бізнес-моделі і можуть стимулювати інновації та зростання в секторі агробізнесу.

- ✓ Інкубатори та акселератори, які можуть надати підтримку стартапам і компаніям на ранніх стадіях, зокрема, полегшити доступ до фінансування, наставництва та можливостей для спілкування.

- ✓ Науково-дослідні установи та університети, що можуть відігравати вирішальну роль у розробці нових технологій та забезпеченні навчання в агробізнесі.

✓ Галузеві асоціації та мережі, які можуть сприяти співпраці та обміну знаннями між фермерами, сільськогосподарськими підприємствами та іншими зацікавленими сторонами.

✓ Державні установи, які можуть надавати підтримку фермерам і сільськогосподарським підприємствам, зокрема, доступ до кредитів, субсидій та інших форм допомоги.

В якості прикладів успішних екосистем агробізнесу в Україні можна назвати: Херсонську область, де розвинута потужна екосистема з акцентом на органічне землеробство та виробництво високоякісної сільськогосподарської продукції; Львівську область, де створено мережу сільськогосподарських кооперативів, які надають підтримку фермерам та сприяють розвитку місцевих продовольчих систем; Одеську область, яка має добре розвинений сектор агробізнесу, з опором на виробництво зернових, олійних та інших культур.

Таким чином, розвиток екосистеми в агробізнесі в Україні має вирішальне значення для просування сталих методів ведення сільського господарства і агробізнесу загалом, підвищення його ефективності та конкурентоспроможності.

Загалом, оздоровлення екосистеми агробізнесу в Україні потребує комплексного підходу, який поєднує екологічну, соціальну та економічну сталість. Важливо, щоб ці ініціативи стали основою для довгострокової стратегії розвитку аграрного сектору в країні, яка забезпечить його стабільність і конкурентоспроможність на світовому ринку.

3. Основні напрями розвитку сталого розвитку агробізнесу України

Основними завданнями сталого розвитку вітчизняного агробізнесу є розбудова висококонкурентного аграрного виробництва та забезпечення продовольчої безпеки країни. Це передбачає створення конкурентоспроможного, експортно-орієнтованого сільського господарства і виробництво конкурентоспроможних харчових продуктів відповідно до міжнародних стандартів безпечності та якості.

Разом з цим війна підкреслила важливість сталого ведення сільського господарства та захисту навколишнього середовища в Україні. По завершенню війни очікується збільшення інвестицій у сільськогосподарську інфраструктуру, зокрема іригаційні системи та сховища. Міжнародні організації, такі як ФАО та ЄС, надають підтримку українським фермерам і сільськогосподарським підприємствам, враховуючи програми навчання та розбудови потенціалу, розвиток нових ринків та експортних можливостей для української сільськогосподарської продукції.

Для подальшого розвитку аграрного сектору України необхідно:

✓ Продовжити виконання Державної програми розвитку сільського господарства та Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

✓ Збільшувати інвестицій у сільськогосподарську інфраструктуру, дослідження та розробки.

✓ Сприяти сільськогосподарській кооперації та розвитку сільськогосподарського співробітництва, зокрема розвитку організацій

виробників і контрактного фермерства, що допоможе підвищити конкурентоспроможність сектора та покращити переговорну силу фермерів.

✓ Удосконалювати нормативно-правову базу для сільського господарства та забезпечити її виконання.

✓ Забезпечити адекватну цим цілям аграрну політику держави, складовою якої є система державної підтримки галузі.

Враховуючи специфіку української економіки і місця в ній сільського господарства, політика підтримки галузі не може копіювати практику країн з розвинутою економікою, в яких частка сільського господарства у структурі валового внутрішнього продукту на порядок нижча, а валовий національний дохід на душу населення на порядок вищий ніж в Україні. Тому в Україні мають бути розроблені власні засади підтримки аграрного сектору економіки, які дозволили б значно скоротити відставання від економічно розвинутих країн у продуктивності та ефективності галузі.

З цією метою в Україні розроблені два важливі документи - “Єдина комплексна стратегія та план дій розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015 - 2020 роки” [11] та “Національна економічна стратегія 2030” [15]. Ці документи визначають основним завданням створення конкурентоспроможного, експортно-орієнтованого сільського господарства і виробництво конкурентоспроможних харчових продуктів відповідно до міжнародних стандартів безпечності та якості. При цьому визначають десять головних стратегічних пріоритетів:

1. Діловий клімат, протидія корупції та створення стабільного законодавчого поля, що відповідає міжнародним і європейським стандартам, зокрема шляхом виконання Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС.

2. Земельна реформа.

3. Інституціональна реформа Міністерства аграрної політики і продовольства і пов'язаних державних органів та державних підприємств.

4. Продовольча безпека.

5. Оподаткування.

6. Розвиток агропродовольчих ланцюгів доданої вартості.

7. Сільський розвиток – відродження українського села.

8. Доступ до міжнародних ринків, управління експортно-імпортною діяльністю, сприяння експорту і управління внутрішнім ринком.

9. Наукові дослідження, освіта та дорадництво.

10. Довкілля і раціональне використання природних ресурсів (враховуючи лісове і рибне господарство).

Передбачається, що вітчизняний агросектор до 2030 року стане одним з глобальних центрів продовольчої безпеки, світовим лідером з постачання продуктів харчування з високою доданою вартістю та технологічно інтенсивних сервісів для агросектору. При цьому виділяють такі цілі:

✓ Забезпечити стимулювальну та дорадчу державну політику.

✓ Забезпечити гравців ринку якісною наскрізною інфраструктурою (земля, зрошувальні системи, фінанси, освіта та наука, транспорт, потужності зберігання).

✓ Створити умови для виробників щодо можливості забезпечення себе доступними матеріально-технічними ресурсами.

✓ Збалансувати виробництво високо- та низько маржинальних продуктів для підвищення прибутковості сектору.

✓ Сприяти розвитку та повноцінному функціонуванню середовища для переробки.

✓ Оптимізувати екосистему збуту продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Втілення в життя зазначених стратегій матиме безпосередній вплив на ефективність функціонування підприємств агробізнесу, метою яких, як і будь-яких підприємств в ринковій економіці, є збільшення вартості їх активів через високу ефективність (прибутковість) господарювання. Індикаторами підвищення ефективності вітчизняного агробізнесу на наступні 5-10 років є такі: забезпечити обсяги експорту агропродукції до 45 млрд. дол США, в т.ч. 1 млрд. дол. США органічної продукції при загальній експортній виручці 1500 дол. США на 1 га (2030 р); скоротити час на логістику у 2 рази (2025 р.); збільшити частку переробленої агропродукції з 21 до 50 % (2030 р.); довести продуктивність праці в сільському господарстві до 100 тис. дол. США на одного працюючого в галузі та зменшити частку сировини у ВВП до 50 %; залучити 25 млрд. дол. США прямих іноземних інвестицій (2030 р.). Всі зазначені індикативні показники безпосередньо пов'язані з ефективністю підприємств агробізнесу. Особливо слід зазначити важливість технологічних змін при виробництві аграрної продукції та продуктів харчування. Так, передбачається: введення додаткових 1 млн. га зрошуваних земель; збільшення частки земель з органічним статусом до 3 % загальної площі сільськогосподарських угідь; залучити 100 млн. дол. США в створення стартапів; збільшити частку насіння вітчизняного виробництва до 70 % пропозиції на ринку; збільшити обсяги виробництва та пропозиції вітчизняної сільгосптехніки до 30 % на відповідних ринках; досягти імплементації smart farming на 30 % площ та зростання урожайності сільськогосподарських культур на 30 %.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток екосистеми агробізнесу України має вирішальне значення для функціонування сталих методів ведення сільського господарства і агробізнесу загалом, підвищення його ефективності та конкурентоспроможності. Оздоровлення екосистеми агробізнесу в Україні потребує комплексного підходу, який поєднує екологічну, соціальну та економічну сталість. Важливо, щоб ці ініціативи стали основою для довгострокової стратегії розвитку аграрного сектору в країні, яка забезпечить його стабільність і конкурентоспроможність на світовому ринку. Розроблені в Україні стратегічні документ розвитку агробізнесу опираються на засади його сталого розвитку та визначають основним завданням галузі створення

конкурентоспроможного, експортно-орієнтованого сільського господарства і виробництва конкурентоспроможних харчових продуктів відповідно до міжнародних стандартів безпечності та якості. Втілення в життя зазначених стратегій матиме безпосередній вплив на ефективність функціонування підприємств агробізнесу, метою яких, як і будь-яких підприємств в ринковій економіці, є збільшення вартості їх активів через високу ефективність (прибутковість) господарювання та подолання наслідків російської військової агресії. Саме ці напрями є перспективними для подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Boiko L., Boiko V. The current state of agribusiness in Ukraine and its revitalization in post-war period. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2023. № 16. С. 55-61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.7>.
2. Бойко Л. Нові ніші підприємницької діяльності в аграрній галузі. *Ефективна економіка*. 2021. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9449> (дата звернення: 05.01.2025). DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.10.82>.
3. Бойко В., Бойко Л. Продовольча безпека та ризики для аграрного виробництва під час війни в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-27>.
4. Dalevska N., Boiko V. Development of the bankruptcy institute in Ukraine in the context of ensuring economic security of business. *Наукові праці ДонНТУ. Серія: «Економічна»*. 2022. № 1(25). С. 79–87.
5. Крюкова І. О., Степаненко С. В. Ефективність вітчизняного агробізнесу у призмі пріоритетів сталого розвитку. *Агросвіт*. 2022. № 9–10. С. 3–12. DOI: [10.32702/2306-6792.2022.9-10.3](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.9-10.3).
6. Lazarieva O., Mas A., Borysevych K. Guidelines of agriculture development in the system of land resource management in Europe and Ukraine. *Агросвіт*. 2022. № 2. С. 3–9. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.2.3>.
7. Лопатинський Ю.М., Буринська О.І. Складові та пріоритети сталого розвитку аграрного сектору економіки: концептуально-теоретичний дискурс. *Economics of the Agricultural Complex*. 2018. № 6. С. 94–100.
8. Негрій М.В., Трофімцева О.В. Аналіз функціонування аграрного сектору України в умовах війни. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Економічна»*. 2022. № 102. С. 49–56. DOI: <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2022-102-06>.
9. Пінчук А.О. Стратегія забезпечення сталого розвитку сільського господарства в умовах цифровізації економіки України : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03. Чернівці, 2020. 36 с.
10. Savytsky E. Modern realities of innovative development of agribusiness enterprises in Ukraine. *Economy and Society*. 2021. № 31. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-56>.
11. Єдина комплексна стратегія та план дій розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015–2020 роки. 2015. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/NT1978> (дата звернення: 05.01.2025).
12. Тарасевич Н.В. Концептуальні підходи до визначення економічної сутності агробізнесу в міжнародному аспекті. *Modern Economics*. 2021. № 28. С. 134–139. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V28\(2021\)-19](https://doi.org/10.31521/modecon.V28(2021)-19).
13. Taranets K., Krasnyuk O., Zimenko S. The criterion of sustainability of Ukrainian agribusiness products based on the FAO guidelines and the EU Taxonomy – a driver for strengthening the position in raw material markets. 2023. URL: https://www.ey.com/uk_ua/insights/climate-change-sustainability-services/the-criterion-of-sustainability-for-ukrainian-agribusiness (дата звернення: 05.01.2025).

14. Укрінформ. Частка агропродукції в загальному експорті України зросла до 62%. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3820712-castka-agroprodukcii-v-zagalnomu-eksporti-ukraini-zroslo-do-62-iae.htm> (дата звернення: 05.01.2025).
15. UN Europe & Central Asia. Implication of the war in Ukraine on sustainable food system. 2023. URL: <https://uneuropecentralasia.org/en/implications-war-ukraine-sustainable-food-systems> (дата звернення: 05.01.2025).
16. Вектори економічного розвитку 2030. URL: <https://nes2030.org.ua/docs/doc-vector.pdf> (дата звернення: 05.01.2025).
17. Xin Zh., Guolin Y., Srishti V., Musumba M., Heyman A., Davidson E. A. Quantitative assessment of agricultural sustainability reveals divergent priorities among nations. *One Earth*. 2021. № 4. P. 1262–1277.
18. Агрохолдинги України. URL: https://tripoli.land.ua/agrokholdingi-ukrainy?q%5Bcompany_categories_id_in%5D=35 (дата звернення: 05.01.2025).
19. Екодія. (n.d.). URL: <https://ecoaction.org.ua/> (дата звернення: 05.01.2025).
20. Organic sector in Ukraine: Summary and statistics 2023–2024. (n.d.). URL: <https://organicinfo.ua/news/results-of-2024/> (дата звернення: 05.01.2025).

References

1. Boiko, L., & Boiko, V. (2023). The current state of agribusiness in Ukraine and its revitalization in the post-war period. *Taurida Scientific Herald. Series: Economics*, (16), 55–61. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.7>
2. Boiko, L. (2021). New niches of entrepreneurial activity in the agrarian sector. *Efektivna ekonomika*, (10). <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.10.82> [in Ukrainian]
3. Boiko, V., & Boiko, L. (2022). Food security and risks for agricultural production during the war in Ukraine. *Ekonomika ta suspilstvo*, (41). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-27> [in Ukrainian]
4. Dalevska, N., & Boiko, V. (2022). Development of the bankruptcy institute in Ukraine in the context of ensuring economic security of business. *Naukovi pratsi DonNTU. Serii: Ekonomichna*, 1(25), 79–87.
5. Kriukova, I. O., & Stepanenko, S. V. (2022). Efficiency of domestic agribusiness in the prism of sustainable development priorities. *Ahrosvit*, 9–10, 3–12. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.9-10.3> [in Ukrainian]
6. Lazarieva, O., Mas, A., & Borysevykh, K. (2022). Guidelines of agriculture development in the system of land resource management in Europe and Ukraine. *Ahrosvit*, (2), 3–9. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.2.3>
7. Lopatynskiy, Yu., & Burynska, O. (2018). Components and priorities of sustainable development of the agricultural sector of the economy: Conceptual and theoretical discourse. *Economics of the Agricultural Complex*, (6), 94–100. [in Ukrainian]
8. Nehrei, M. V., & Trofimtseva, O. V. (2022). Analysis of the functioning of Ukraine's agricultural sector under conditions of war. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Serii Ekonomichna*, (102), 49–56. <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2022-102-06> [in Ukrainian]
9. Pinchuk, A. O. (2020). *Strategy for ensuring sustainable development of agriculture in the conditions of digitalization of Ukraine's economy* (Extended abstract of Doctor's thesis). Chernihiv, Ukraine. [in Ukrainian]
10. Savytsky, E. (2021). Modern realities of innovative development of agribusiness enterprises in Ukraine. *Economy and Society*, (31). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-56> [in English]
11. Unified Comprehensive Strategy and Action Plan for the Development of Agriculture and Rural Areas in Ukraine for 2015–2020. (2015). <https://ips.ligazakon.net/document/NT1978> [in Ukrainian]
12. Tarasevych, N. V. (2021). Conceptual approaches to defining the economic essence of agribusiness in the international context. *Modern Economics*, (28), 134–139. [https://doi.org/10.31521/modecon.V28\(2021\)-19](https://doi.org/10.31521/modecon.V28(2021)-19) [in Ukrainian]

13. Taranets, K., Krasnyuk, O., & Zimenko, S. (2023). The criterion of sustainability of Ukrainian agribusiness products based on the FAO guidelines and the EU taxonomy – a driver for strengthening positions in raw material markets. https://www.ey.com/uk_ua/insights/climate-change-sustainability-services/the-criterion-of-sustainability-for-ukrainian-agribusiness [in English]
14. Ukrinform. (n.d.). The share of agricultural products in Ukraine's total exports increased to 62%. <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3820712-castka-agroprodukcii-v-zagalnomu-eksporti-ukraini-zrosla-do-62-iae.htm> [in Ukrainian]
15. UN Europe & Central Asia. (2023). Implications of the war in Ukraine on sustainable food systems. <https://uneuropecentralasia.org/en/implications-war-ukraine-sustainable-food-systems> [in English]
16. Vectors of Economic Development 2030. (2020). <https://nes2030.org.ua/docs/doc-vector.pdf> [in Ukrainian]
17. Xin, Zh., Guolin, Y., Srishti, V., Musumba, M., Heyman, A., & Devidson, E. A. (2021). Quantitative assessment of agricultural sustainability reveals divergent priorities among nations. *One Earth*, 4, 1262–1277. [in English]
18. Agroholdings of Ukraine. (n.d.). https://tripoli.land.ua/agrokholdingi-ukrainy?q%5Bcompany_categories_id_in%5D=35 [in Ukrainian]
19. Ecoaction. (n.d.). <https://ecoaction.org.ua/> [in Ukrainian]
20. Organic sector in Ukraine: Summary and statistics 2023–2024. (n.d.). <https://organicinfo.ua/> [in English]

Отримано:	04.09.2025	Beérkezett:	2025.09.04	Received:	04.09.2025
Прийнято до друку:	25.11.2025	Elfogadva:	2025.11.25	Accepted:	25.11.2025
Опубліковано:	17.12.2025	Megjelent:	2025.12.17	Published:	17.12.2025